

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗΝ
ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 11^{ΟΝ} ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ
ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Υ Π Ο

ΓΡ. Θ. ΣΤΑΘΗ

του 'Ιδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας

Α'.

α. Τὸ 11ον Συνέδριον τῆς Διεθοῦς Μουσικολογικῆς Ἑταιρείας (IMS = International Musicological Society) ἐπραγματοποιήθη ἐν Κοπεγχάγη τὴν ἐβδομάδα 20-25 Αὐγούστου 1972, ὡς εἶχεν ἀποφασισθῆ εἰς τὸ πρὸ πενταετίας συνεληθὸν 10ον Συνέδριον. Τὴν ὀργάνωσιν τοῦ 11ου Διεθοῦς αὐτοῦ Συνεδρίου ἀνέλαβεν ἡ Δανικὴ Μουσικολογικὴ Ἑταιρεία. Ἡ παροῦσα ἦτο ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν περιδικτῶν συνέδριον τῆς Διεθοῦς Μουσικολογικῆς Ἑταιρείας ἔλαβε χώραν εἰς τὴν Σκανδιναβίαν.

Ἡ Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξαπέλυσεν, ἐν ἔτος πρὸ τῆς ἡμερομηνίας συγκλήσεως τοῦ Συνεδρίου, μίαν Ἐγκύκλιον — με ἐσώκλειστον προκαταρκτικὸν δελτίον δηλώσεως συμμετοχῆς εἰς τὸ Συνέδριον — πρὸς τοὺς μουσικολόγους ἀνά τὸν κόσμον, τὰς διευθύνσεις τῶν ὁποίων ἐγνώριζεν ἀπὸ τὸ προηγούμενον Συνέδριον καὶ ἀπὸ τὸν Κατάλογον μελῶν τῆς IMS καὶ ἄλλων Μουσικολογικῶν Ἑταιρειῶν. Βάσει τῶν δηλώσεων συμμετοχῆς καὶ τοῦ θέματος ἐπιστημονικῆς ἀνακοινώσεως ὅφ' ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἐπιθυμούντων νὰ συμμετάσχουν ἐνεργῶς μουσικολόγων κατηρτίσθη τὸ προκαταρκτικὸν Πρόγραμμα (Preliminary Programme) τοῦ 11ου Συνεδρίου καὶ ἐκυκλοφορήθη κατὰ Φεβρουάριον-Μάρτιον τοῦ 1972.

Τὸ Πρόγραμμα αὐτὸ περιελάμβανε δύο Ἐγκυκλίους, ἀμφοτέρως εἰς τρεῖς γλώσσας (Ἀγγλικήν, Γαλλικὴν καὶ Γερμανικὴν): τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ Kurt von Fischer - Προέδρου τῆς IMS καὶ τοῦ Δανοῦ καθηγητοῦ Henrik Glahn — Ἐπιστημονικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Συνεδρίου. Ὁ μὲν Πρόεδρος τῆς IMS εἰς τὴν Ἐγκυκλίον του δίδει γενικὰς πληροφορίες καὶ παρουσιάζει τὸν ἐπιστημονικὸν Διευθυντὴν τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου Henrik Glahn καὶ τὸν ὑπεύθυνον τῆς ἐπὶ τοῦ Προγράμματος διεξαγωγῆς τοῦ Συνεδρίου Ἐπιτροπῆς καθηγητὴν Sören Sörensen. Ὁ δὲ Διευθυντὴς τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς καθηγητὴς Henrik Glahn ὁμολογεῖ τὴν χαρὰν, με τὴν ὁποίαν ἡ Δανικὴ Μουσικολογικὴ Ἑταιρεία ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Συνεδρίου καὶ ἀναφέρει ὅτι τὸ Δανικὸν Κράτος, ἡ πόλις τῆς Κοπεγχάγης, τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κοπεγχάγης, ἡ Δανικὴ Ραδιοφωνία, ἡ Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη, αἱ Συλλογαὶ μουσικῶν ὀργάνων καὶ ἄλλα Μουσεῖα, ὡς καὶ ἄλλα Ἰδρύματα καὶ ἰδιωτικὰ Ἰνστιτούτα ἔχουν δηλώσει εὐκρινῆ συμμετοχὴν διὰ τὴν καλύτεραν δυνατὴν διεξαγωγὴν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ Συνεδρίου. Εἰς τὸ τέλος ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν Συνέδρων θὰ εἶναι μεγάλη.

Ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὸ προκαταρκτικὸν πρόγραμμα, περιείχοντο γενικαὶ πληροφορίες — εἰς τρεῖς ἐπίσης γλώσσας — ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Γραμματείας τοῦ Συνεδρίου πρὸ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, τὸν τόπον συγκλήσεως καὶ διεξαγωγῆς, τὴν αἰ-

τησιν και καταβολήν ώρισμένου χρηματικού ποσού (άρκούντως ύψηλοϋ) δια τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς, τὴν τακτοποίησιν ἀπὸ πλευρᾶς διαμονῆς, τὰς τραπεζικὰς και ταχυδρομικὰς διευκολύνσεις, τὸ πρόγραμμα δια τούς συνοδοϋς τῶν Συνεδρῶν, τὴν ἐπὶ πληρωμῇ προσφορὰν γεύματος, κ.ά. Ὡς ἐπίσημοι γλῶσσαι τοϋ Συνεδρίου ώρίζοντο ἡ Ἀγγλική, ἡ Γαλλική και ἡ Γερμανική· ἐδηλοϋτο δὲ ὅτι δὲν θὰ ὑπῆρχεν ὑπηρεσία ταυτοχρόνου μεταφράσεως τῶν διαλέξεων, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοϋ Συνεδρίου. Ὑπῆρχεν ἀκόμη ἡ προαγγελία τῆς ἐκδόσεως τῶν Πειραγμένων τοϋ Συνεδρίου εἰς δύο Τόμους και παρείχετο ἡ εὐκαιρία προεγγραφῆς με σεβαστὴν ὁπωσδήποτε ἔκπτωσιν ἐπὶ τῆς πραγματικῆς τιμῆς τῶν δύο Τόμων.

Οἱ κύριοι Σύεδροι παρεκλήθησαν ἐν καιρῷ με ἄλλην Ἐγκύκλιον τῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς νὰ ἀποστειλοῦν μέχρι τοϋ Φεβρουαρίου τοϋ 1972 τὰς περιλήψεις τῶν μελλουτῶν νὰ ἀναγνωθοῦν εἰς τὸ Συνέδριον ἀνακοινώσεων αὐτῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς φωτοτυπικῆς ἐκτυπώσεως αὐτῶν και προσφορᾶς εἰς ἔλους τοϋς Συνέδρους ἐν ἐνὶ Τόμῳ, οὕτως ὥστε νὰ ἔχη ἕκαστος Σύεδρος μικρὰν εἰκόνα ἐπὶ ὄλων τῶν θεμάτων, τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν τοϋς συναδέλφους κατὰ τὸ Συνέδριον.

β. Τὸ Πρόγραμμα διεξαγωγῆς τοϋ Συνεδρίου ἦτο πρωτότυπον και πάντως ἀποκῆμα βαθείας μελέτης. Εἰς τὸ Συνέδριον ἠκούσθησαν δύο κύρια Διαλέξεις (Main Lectures), εἰργάσθησαν τρεῖς Στρογγύλαι Τράπεζαι (Round Tables) και ἀνεκοινώθησαν πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ μελέται (Free Research Papers) νέων κυρίως ἐρευνητῶν, χωρισμένοι εἰς σειρὰς, (Series A-R).

Αἱ γενικαὶ (κύρια) διαλέξεις ἐδόθησαν, ἡ πρώτη κατὰ τὴν ἐπίσημον ἑναρξιν τοϋ Συνεδρίου τὴν 20ὴν Αὐγούστου, ὑπὸ τοϋ Δανοῦ καθηγητοϋ Jens Peter Larsen (Towards an Understanding of the Development of the Vienna Classical Style) και ἡ δευτέρα τὴν 24ὴν Αὐγούστου ὑπὸ τοϋ Ἑλβετοῦ καθηγητοϋ Helmuth Plessner (Die Musikalisierung der Sinne. Grundsätzliches zu einem modernen Phänomen).

Τὸ κύριον θέμα συζήτησεως εἰς τὰς Στρογγύλας Τράπεζας — και κύριον θέμα αὐτοϋ τούτου τοϋ Συνεδρίου — ἦτο: Ἡ Μεθοδολογία τῆς Μουσικολογίας (Methodology of Musicology). Ἡ πρώτη Στρογγύλη Τράπεζα (Δευτέρα, 21 Αὐγούστου) εἶχεν ὡς ἐπὶ μέρους θέμα: Current Methods of stylistic analysis of Music. Πρόεδρος τῶν ἐργασιῶν ἦτο ὁ καθηγητῆς Lewis Lockwood (ΗΠΑ). Ἡ δευτέρα Στρογγύλη Τράπεζα (Τρίτη, 22 Αὐγούστου) εἶχεν ὡς θέμα: Musical Instruments as objects of Historical and Anthropological Research. Πρόεδρος τῶν ἐργασιῶν ἦτο ὁ Erich Stockmann (Ἀν. Γερμανία). Ἡ τρίτη Στρογγύλη Τράπεζα (Πέμπτη, 24 Αὐγούστου) εἶχεν ὡς θέμα: Musicology to-day. Πρόεδρος τῶν ἐργασιῶν ἦτο ὁ Hans Oesch (Ἑλβετία).

Αἱ ἐλεύθεραι ἀνακοινώσεις ἐπὶ θεμάτων ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης (Free Research Papers) ἦσαν χωρισμένοι, ὡς ἐλέχθη, εἰς 17 σειρὰς, ἐκάστη τῶν ὁποίων περιελάμβανε τοϋς ἐνδιαφερομένους δι' ἐν εἰδικὸν θέμα. Αἱ περιλήψεις τῶν ἀνακοινώσεων αὐτῶν, ἐκτυπωμένοι φωτοτυπικῶς και ἀπαρτίζουσαι ἐν Τομίδιον, προσεφέρθησαν εἰς τοϋς Συνέδρους — ὁμοῦ με ἄλλα χρῆσιμα ἔντυπα — κατὰ τὴν παρουσίαν τους εἰς τὴν Ὁργανωτικὴν Ἐπιτροπὴν. Αἱ 17 αὐταὶ σειραὶ, συμφῶνας πρὸς τὸ Πρόγραμμα, συνῆλθον τ' ἀπογεύματα τῆς 21 (σειραὶ A-F), 22 (σειραὶ G-L), και 24 (σειραὶ M-R) Αὐγούστου εἰς διαφόρους αἰθούσας τοϋ H. C. Ørsted Institutet και ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἀνεγνωρισμένης ἀξίας καθηγητοϋ. Ἐκ τῶν σειρῶν αὐτῶν ἡ σειρὰ Β εἶχεν ὡς εἰδικὸν θέμα τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν. Βασικῶς ἕκαστος Σύεδρος εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του 15 πρῶτα λεπτά τῆς ὥρας δια τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀνακοινώσεως και ἄλλα 15 λεπτά δια συζήτησιν ἐπ' αὐτῆς. Πάντοτε, σχεδόν, ὁ χρονικὸς αὐτὸς περιορισμὸς παρεβιάσθη και παρέστη ἀνάγκη νὰ ἀναβληθοῦν δια τὰς πρωινὰς ὥρας τῆς ἐπομένης ἡμέρας αἱ τελευταῖαι εἰς τὸ Πρόγραμμα ἐκάστης σειρᾶς Ἀνακοινώσεις.

Εἰς τὸν κατάλογον τῶν Συνεδρῶν ἀπαριθμοῦμεν 530 συμμετοχὰς. Οἱ περισσότεροι

Συνεδροὶ προήρχοντο ἐκ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, τῆς Δανίας καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ ὀλιγώτεροι ἐκ πολλῶν ἄλλων Χωρῶν.

γ. Ἡ ἐπίσημος ἑναρξίς τοῦ Συνεδρίου ἐγένετο τὴν 3ην ἀπογευματινὴν ὥραν τῆς Κυριακῆς 20 Αὐγούστου εἰς τὴν θαυμασιὰν αἴθουσαν τοῦ Odd Fellow Palae τῆς Κοπεγχάγης, παρουσίᾳ τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλείσσης τῆς Δανίας καὶ ἄλλων ὑψηλῶν προσώπων τοῦ Δανικοῦ Κράτους. Ἡ Συμφωνικὴ Ὀρχήστρα τῆς Δανικῆς Ραδιοφωνίας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σουηδοῦ Μάεστρου Herbert Blomstedt ἀπέδωκεν ἐξόχως τὴν Helios Overture, Op. 17 (1903) τοῦ Carl Nielsen καὶ τὴν Alladin Overture (1864) τοῦ C.F.E. Hornemann. Πρὸς τοὺς Συνέδρους ἀπηύθυναν χαιρετισμὸν οἱ καθηγηταὶ Kurt von Fischer καὶ Henrik Glahn, ὁ δὲ Ὑπουργὸς τῶν Μορφωτικῶν Ὑποθέσεων Niels Mathiasen ἐκήρυξε τὴν ἑναρξιν τοῦ Συνεδρίου. Ἐν συνεχείᾳ ἐδόθη ἡ πρώτη, ἐκ τῶν δύο, κυρία Διάλεξις τοῦ Συνεδρίου, ὡς ἀνεφέρθη ἀνωτέρω.

Ἐφεξῆς δὲν ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὰς ἄλλας ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου, εἰ μὴ μόνον διὰ τὰς ἐλευθέρως ἐπιστημονικὰς Ἀνακοινώσεις τῆς σειρᾶς Β περὶ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν.

Ἄς σημειωθῆ μόνον ὅτι τὸ καλλιτεχνικὸν-κοινωνικὸν Μέρος τοῦ Συνεδρίου περιελάμβανε συναυλίαν εἰς διαφόρους αἰθούσας, ἐπισκέψεις εἰς τὸ θαυμάσιον πάρκον τῆς Κοπεγχάγης Tivoli, εἰς Μουσεῖα καὶ Συλλογὰς Μουσικῶν Ὀργάνων, δεξιῶσιν ὑπὸ τοῦ Δημάρχου τῆς Κοπεγχάγης εἰς τὸ Δημαρχικὸν Μέγαρον καὶ ἐκδρομὴν (Τετάρτη, 23 Αὐγούστου) εἰς τὰς πόλεις τῆς Κάτω Σουηδίας Μάλμοε καὶ Λούντ καὶ συναυλίαν ἐντὸς τοῦ καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς Λούντ. Γενικῶς εἰς τὸ Συνέδριον παρατηρήθη σχολαστικότης εἰς τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Προγράμματος, εὐταξία κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν καὶ προσφορὰ πάσης δυνατῆς ἐξυπηρετήσεως μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν τοὺς Σκανδιναβοὺς εὐγένειαν καὶ φιλόξενον διάθεσιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Συνεδρίου, ἃς σημειωθῆ καὶ τοῦτο, εἶχεν ὀργανωθῆ σπουδαία ἐκθεσίς Μουσικῶν Ἐκδόσεων ὑπὸ διαφόρων ἐκδοτικῶν Οἰκῶν, τῆς Δανίας κυρίως καὶ τῆς Σουηδίας.

Β'.

α. Ὡς ἐλέχθη, ἡ σειρά Β τῶν ἐλευθέρων ἐπιστημονικῶν Ἀνακοινώσεων (Free Papers) ἀνεφέρετο εἰς τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν. Τοῦτο ἐγένετο ἐπειδὴ κυρίως ἡ Κοπεγχάγη μὲ τὰ Monumenta Musicae Byzantinae εἶναι ἡ ἕδρα τῆς Διεθνούς Μουσικολογίας διὰ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν, κατωρθώθη δὲ χάρις εἰς τὰς προσπάθειάς τοῦ Henrik Glahn καὶ τοῦ Γραμματέως τῶν Μνημείων Βυζαντινῆς Μουσικῆς Δρ. Jørgen Raasted. Ὁ Γερμανὸς μουσικολόγος καθηγητῆς Heinrich Husmann εὐχαρίστως ἀπεδέχθη τὴν τιμητικὴν θέσιν τοῦ Προέδρου (Chairman) αὐτῆς τῆς συνάξεως τῶν Βυζαντινομουσικολόγων.

Τὸ τελικὸν Πρόγραμμα τῶν Συνέδρων καὶ τῶν θεμάτων τῶν Ἀνακοινώσεων τῶν διὰ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν ἦτο τὸ ἀκόλουθον:

August 21st, Monday, 14.00-17.00

Series B. Chairman: Heinrich Husmann (Δ. Γερμανία).

MUSICA BYZANTINA

Oliver Strunk (ΗΠΑ) Carstem Höeg.

Jørgen Raasted (Δανία) Modernization and Conversion. Two Types of Notational Change and their Consequences for the Transmission of Byzantine Chant.

Gregory Stathis (Ἑλλάς)	Problems connected with the Transcription of the Old Byzantine Notation into the Pentagram.
Nanna Schiödt (Δανία)	A Method of Indexing Musical Incipits of Byzantine Hymns.
Christian Thodberg (Δανία)	Contributions to the Discussion of the Psaltikon Tonality.
Michel Huglo (Γαλλία)	Comparaison de la terminologie modale en Orient et en Occident.
Kenneth Levy (ΗΠΑ)	The Trisagion in Byzantium and the West.
Dimitrije Stefanovic (Γιουγκοσλαβία)	Typografskij Ustav - Ms. 11 cent.
Danica Petrovic (Γιουγκοσλαβία)	One Aspect of the Slavonic Oktoechos in Four Chilandari Music Manuscripts.
Milos Velimirovic (ΗΠΑ)	The «Bulgarian» Musical Pieces in Byzantine Musical Manuscripts.
Stoyan Petrov (Βουλγαρία)	The Origin, Development and Basic Problems of the Old Bulgarian Ecclesiastical Chant.
Dimitri Conomos (Αυστραλία)	14th-15th Century Liturgical Chant.
Michael Adamis (Ἑλλάς)	Ein Kyrie zu Obrechts «Missa Graecorum» und ein polyphones «Aineite» in einem Manuskript des 15. Jahrhunderts.
Mark Dragoumis (Ἑλλάς)	Chourmouzios' Method of Transcription of the First Part of Peter Byzantios' «Syntomon» Heirmologion.

Ἐκ τῶν 15 ἀνωτέρω Βυζαντινομουσικολόγων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παραστοῦν ὁ Γιουγκοσλάβος Dimitrije Stefanovic καὶ ὁ Βούλγαρος Stoyan Petrov. Ὁ Oliver Strunk, πρῶην Διευθυντὴς τῶν Μνημείων Βυζαντινῆς Μουσικῆς, παρηκολούθησε τὸ Συνέδριον καὶ ἦτο ἡ σεβασμία μορφή τῆς Συνάξεως, δὲν ἦτο ὅμως εἰς κατάστασιν νὰ ὁμιλήσῃ ἐπιμνημόσυνως περὶ τοῦ Carsten Höeg, τοῦ Δανοῦ ἐλληνιστοῦ καὶ ἐνδὸς τῶν τριῶν ἰδρυτῶν τῶν Μνημείων Βυζαντινῆς Μουσικῆς κατὰ τὸ 1931. Ἄς δοθοῦν δὲ καὶ αἱ πληροφορίες ὅτι ὁ Milos Velimirovic εἶναι Γιουγκοσλάβος καὶ ἐργάζεται ὡς καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Μουσικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Οὐισκάνσιν τῶν ΗΠΑ, ὁ δὲ Δημήτριος Κονόμος (Οἰκονόμου) εἶναι Ἕλλην, ἐμεγάλωσεν ὅμως καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ ἀπέκτησε τελευταίως — καὶ τελευταῖος αὐτὸς — τὸν τίτλον τοῦ Διδάκτορος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης μετὰ τὸν καθηγητὴν Egon Wellesz.

Ὁ γράφων τὴν συνοπτικὴν αὐτὴν παρουσίασιν τῶν Πειπραγμένων τῆς Συνάξεως τῶν Βυζαντινομουσικολόγων εἰς τὸ 11ον Διεθνὲς Μουσικολογικὸν Συνέδριον, Γρ. Στάθης, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ ἐκπροσωπήσῃ τὸ νεοσυσταθὲν Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας (Institute of Byzantine Musicology), τοῦ ὁποῦο τυγχάνει καὶ ὁ πρῶτος ἐπιστημονικὸς συνεργάτης.

β. Αἱ Ἀνακοινώσεις. Τὴν Σύναξιν τῶν Βυζαντινομουσικολόγων ἤνοιξεν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς καθηγητὴς Heinrich Husmann. Ἀφοῦ ἐξέφρασε τὴν ἰκανοποίησίν του διὰ τὴν γενομένην πρὸς αὐτὸν τιμὴν νὰ εἶναι Πρόεδρος τῆς Συνεδριάσεως, ἀνεφέρθη δι' ὀλίγων εἰς τὸν τρόπον διεξαγωγῆς τῶν συζητήσεων μετὰ τὸ πέρας ἐκάστης Ἀνακοινώσεως. Ἐδήλωσεν ἀκόμη τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ συνεκδοθοῦν καὶ αἱ συζητήσεις αὐταὶ εἰς τὸν Τόμον τῶν Πει-

πραγμένων, ἀφοῦ ἄλλωστε εἰς ἓκ τῶν σκοπῶν τῆς μαγνητοφωνήσεως τῶν συζητήσεων εἶναι καὶ αὐτός.

Εἰς τὴν συνέχειαν ἐξήγησε τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ Oliver Strunk, καίτοι παρευρισκόμενος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τοῦ Carsten Höeg, συμφώνως πρὸς τὸ Πρόγραμμα. Παρακληθεὶς ὁ Πρόεδρος τῆς Συνεδριάσεως ἀνέγνωσε τὴν νεκρολογίαν τοῦ Strunk διὰ τὸν Carsten Höeg. Ἐν αὐτῇ ἐξήρητο ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνδρός, ὁ ἀκέραιος χαρακτήρ του καὶ ἡ σπουδαιότης τοῦ ἔργου του καὶ κυρίως ἡ ὑπ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον εὐρωπαϊκὴ τῆς ιδέας τῆς ἰδρύσεως τῶν Monumenta Musicae Byzantinae. Ὁ Ὄργανισμός αὐτὸς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ σοφὴν καθοδήγησιν τοῦ Höeg συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν προώθησιν τῶν μουσικολογικῶν ἐρευνῶν ἐπὶ θεμάτων ἀναγομένων εἰς τὴν γένεσιν, παλαιογραφίαν καὶ ἐξέλιξιν τῆς Βυζαντινῆς σημειογραφίας.

Jörgen Raasted. Ὁ Jörgen Raasted, Γραμματεὺς τῶν Μνημείων Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ μαθητὴς τοῦ Höeg, εἶναι ἓκ τῶν κυρίων ἐκπροσώπων τῆς μουσικολογικῆς ἐρεύνης διὰ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν. Ὁ γράφων ηὔτύχησε νὰ τὸν ἔχῃ διδάσκαλον κατὰ τὴν φοίτησίν του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κοπεγχάγης καὶ τὰ Μνημεῖα Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Τὰ περίσματα τῆς Ἀνακοινώσεώς του ἦσαν μία περίληψις τῶν ὅσα διαλαμβάνει ἡ Εἰσαγωγή αὐτοῦ εἰς τὴν φωτοτυπικὴν ἔκδοσιν τοῦ Hirmologium Sabbaticum (Κοπεγχάγη, 1968). Συγκεκριμένως ὀμίλησε μὲ θέμα: «Ἐκσυγχρονισμός καὶ Μετατροπὴ. Δύο τύποι ἀλλαγῆς εἰς τὴν σημειογραφίαν καὶ αἱ συνέπειαι αὐτῶν διὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Μέλους». Τὸ θέμα ἔχει σχέσιν μὲ τὴν διάδοσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Μέλους κατὰ τοὺς τρεῖς-τέσσαρας πρώτους αἰῶνας τῆς σημειογραφίας, δηλ. 10ου ἕως ἀρχὰς 14ου αἰῶνος, κατὰ τοὺς διαφόρους σταθμοὺς ἐξέλιξεως τῆς σημειογραφίας. Εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς εἰδικούς ἡ ἐξέλιξις τῆς σημειογραφίας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν: Θῆτα σημειογραφία — ἀρχαϊκὴ καὶ ἐξειλιγμένη Chartres σημειογραφία — ἀρχαϊκὴ καὶ ἐξειλιγμένη Coislin σημειογραφία — Round (Στρογγύλη) σημειογραφία. Κατὰ τὸν Carsten Höeg, ἡ ἀντιγραφή ἐνὸς κώδικος «δὲν ἦτο μία μηχανικὴ πράξις ἀλλὰ μία πράξις ἐρμηνείας καὶ μουικῆς διαμορφώσεως, συντελουμένη ὑπὸ συνεχῆ ἐξέτασιν δι' ἑσωτερικῆς ἢ χαμηλοφώνου ψαλμοδῆσεως» (The Hymns of the Hirmologion, Part I, MMB, Transcripta VI, 1952, p. XI.I.). Ἐξ αὐτῆς τῆς θέσεως ἀπορρέει ἡ περίπτωσις τῆς ἀλλαγῆς, ἀφοῦ ἕκαστος γραφεὺς κώδικος θὰ ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ νωτερίσῃ καὶ ν' ἀλλάξῃ τὴν σημειογραφίαν τοῦ πρωτοτύπου, τὸ ὁποῖον ἀντέγραφε. Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειωθῇ ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῆς μεταγραφῆς (ἀπὸ ἐνὸς σουτήματος σημειογραφίας εἰς ἓν ἄλλο) καὶ τῆς ἀνακαινώσεως (modernization) ἐντὸς τῆς αὐτῆς σημειογραφίας.

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἐξητάσθη μὲ γνώμην: τὸν κώδικα τῆς Μονῆς Ἁγίου Σάββα 83 (Hirmologium Sabbaticum) καὶ μὲ τὰ παραδείγματα τοῦ μετατροπέως τοῦ 13ου-14ου αἰῶνος εἰς αὐτὸν τὸν κώδικα. Οὕτως ἐδόθη ἡ ἐξῆς δυνατότης μετατροπῆς τῶν σημειογραφιῶν: Ἡ Θῆτα σημειογραφία μετατρέπεται εἰς οἰανδήποτε ἄλλην ἢ ἀρχαϊκὴν Coislin εἰς τὴν ἐξειλιγμένην Coislin καὶ τὴν Στρογγύλην σημειογραφίαν ἢ ἐξειλιγμένην Coislin εἰς τὴν Στρογγύλην σημειογραφίαν καὶ ἡ ἀρχαϊκὴ Chartres εἰς τὴν ἐξειλιγμένην Chartres σημειογραφίαν. Ὁ ὀμιλητὴς εἰς τὸ τέλος ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν νὰ εὐρεθοῦν Στιχηράρια τοῦ 11ου-12ου αἰῶνος, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ παρατηρητῆι ἡ ἐξειλιγμένη Coislin σημειογραφία ἐπὶ τῆς ἀρχαϊκῆς Chartres, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπάρχουν τοιαῦτα παραδείγματα.

Ἡ ἐπικουθησασα βραχεῖα συζήτησις δὲν προσέφερε πολλὰ νέα στοιχεῖα.

Gregory Stathis. Τὸ θέμα τῆς Ἀνακοινώσεως τοῦ γράφοντος εἰς τὸ Συνέδριον ἦτο: «Πρόβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν μεταγραφὴν τῆς παλαιᾶς Βυζαντινῆς σημειογραφίας εἰς τὸ πεντάγραμμον». Ἡ Ἀνακοίνωσις αὐτὴ ἀνεμένετο μὲ μέγαν ἐνδιαφέρον καὶ

διότι τὸ θέμα αὐτῆς διευπλώθη οὕτως ὑπὸ τῶν ὀργανωτῶν τῆς Συνάξεως ἀλλὰ καὶ διότι ὅλοι οἱ Βυζαντινομουσικολόγοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν μεταγραφὴν τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς σημειογραφίας εἰς τὸ πεντάγραμμον. Καὶ ἦτο αὐτὴ ἡ Ἀνακοίνωσις, ἡ ὁποία προεκάλεσε τὰ περισσότερα ἐρωτήματα κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαντα συζήτησιν καὶ ἐστάθη αἰτία συγκλήσεως «Παρασυνάξεως» κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπομένης ἡμέρας εἰς τὸ Ἰνστιτούτον τῶν Μνημείων Βυζαντινῆ Μουσικῆς.

Λόγω τοῦ περιορισμένου χρόνου δὲν ἀνεγνώσθη ὁλόκληρος ἡ μελέτη, ἀλλὰ τὸ τρίτον αὐτῆς Μέρους. Εἰς τὴν ἀρχὴν — εἰσαγωγικῶς — ἐλέχθη ὅτι τὸ θέμα τῆς μεταγραφῆς τῆς πλαιᾶς βυζαντινῆς σημειογραφίας εἰς οἰοδήποτε ἄλλο σύστημα μουσικῆς γραφῆς ἀπησχόλησε κατὰ καιροὺς μεγάλους ἢ μικροὺς διδασκάλους τῆς Μουσικῆς καὶ ἀπέδωκεν ἔξ (6) τοῦλάχιστον γνωστὰ συστήματα μουσικῆς γραφῆς. Τὸν τελευταῖον καιρὸν ἀπασχολεῖ ὅλους τοὺς Βυζαντινομουσικολόγους, ἐφ' ὅσον αἱ μεταγραφαὶ καὶ ἰδίως αἱ ἐκδεδομένα εἰς τὴν σειρὰν Transcripta τῶν Μνημείων Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἀποτελοῦν τὴν συνισταμένην τῶν πορισμάτων τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν. Πρέπει ὅμως νὰ ἐπισκοπηθῇ τὸ ὅλον πρόβλημα («Παλαιὰ Βυζαντινὴ Σημειογραφία (12ος αἰὼν - 1814)»), νὰ δοθῶν ἀναγκαῖα δεδομένα καὶ ἐξετασθῶν αἱ σχετικαὶ μαρτυρίαι. Τὸ Α' Μέρος τῆς μελέτης περιελάμβανε: Τὰ Δεδομένα: α) Τὰ σημάδια, β) αἱ «θέσεις»-χειρονομία, γ) τὰ διαστήματα, δ) ἡ Παραλλαγή, ἡ Μετροφωνία, τὸ Μέλος τῆς Παλαιᾶς Βυζαντινῆς σημειογραφίας. Τὸ Β' Μέρος: Αἱ ἀντιστοιχίαι: α) Αἱ βᾶσεις τῶν ἤχων, τὰ ἐνηχήματα καὶ ἡ σχέσις τῶν ἤχων μεταξὺ τους, β) τὰ ὀρθὰ διαστήματα, γ) ἡ ἀντιστοιχία τῶν σημαδίων.

Τὸ Γ' Μέρος, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσθη διεξοδικῶς, ἀφεῶρα εἰς τὴν μεταγραφὴν τοῦ Μέλους. Βασικὴ ἐπιδίωξις ἦτο νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ Μέλος εἶναι διάφορον ἀπὸ τὴν Μετροφωνίαν καὶ ὅτι ἀκόμη εἶναι διάφορον εἰς τὰ τρία εἶδη τῆς Μελοποιίας, δηλ. Στιχηράριον—Εἰρμολόγιον—Παπαδικὴν. Ὅταν συντελεσθῇ ἡ ἐκμάθησις τοῦ Μέλους τότε εἶναι εὐκολωτέρα ἢ ὑπόθεσις τῆς μεταγραφῆς του εἰς τὸ πεντάγραμμον. Μία σύντομος ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς ἐξελλέξεως τῆς βυζαντινῆς σημειογραφίας μᾶς φέρει ἀντιμετώπου μετὰ τὸ φαινόμενον «Ἐξηγήσεις» ἀπὸ τοῦ 1670 περίπου καὶ ἔξῃς, δηλ. ἀναλυτικώτερον καταγραφὴν τοῦ αὐτοῦ μέλους, μετὰ τὴν περίπτωσιν τῶν «Δειῶν Θέσεων», δηλ. δυσκόλων μουσικῶν θέσεων κατὰ τὸ ὑπονοούμενον μέλος αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ὅμως μετροφωνικῶς δὲν εἶναι διόλου δύσκολοι· μετὰ τὴν περίπτωσιν τῶν «Συντμήσεων» τῶν παλαιῶν συνθέσεων, δηλ. καταγραφὴν αὐτοῦ τοῦ μέρους τοῦ ὅλου μετὰ περισσότερα σημάδια παρ' ὅ,τι ἔχει ἡ πρωτότυπος θέσις. Τέλος, ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος συναντῶμεν σταδιακῶς τὰς περιπτώσεις ἄλλων συστημάτων μουσικῆς γραφῆς διὰ τὴν μεταγραφὴν τῶν βυζαντινῶν μελῶν. Τοιαῦτα εἶναι: Τὸ πεντάγραμμον τοῦ Σιναϊτικοῦ κώδικος 1477 (περὶ τὸ 1700-1760), τὸ πεντάγραμμον καὶ τὸ Ἀλφαβητικὸν σύστημα τοῦ Ἀγαπίου Παλιέρμου (1797-1815), ἡ Νέα Μέθοδος ἀναλυτικῆς σημειογραφίας τῶν Τριῶν Διδασκάλων (1814-1815), τὸ Λέσβιον σύστημα τοῦ Γεωργίου Λεσβίου (1827 ἔξῃς), τὸ Ἀλφαβητικὸν σύστημα τοῦ Βουκουρεστίου (1830 περίπου) καὶ τὸ Ἀλφαβητικὸν σύστημα τοῦ μοναχοῦ Παΐσιου Ξηροποταμηνοῦ (1840 περίπου). Ὅλα αὐτὰ τὰ συστήματα συμφωνοῦν ἀπολύτως εἰς τὴν μεταγραφὴν τῶν αὐτῶν μελῶν. Μεταγράφου δηλαδὴ ἐκ τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς σημειογραφίας τὸ μέλος καὶ ἔχει τὴν μετροφωνίαν, τὸ μέλος δὲ εἰς παράλληλους περιπτώσεις εἶναι ἀπολύτως τὸ αὐτό· ὑπάρχει ὁμοιομορφία εἰς τὴν παράδοσιν καὶ συνέπειαν. Αὐτὰ τὰ συστήματα ἀποτελοῦν καὶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος: Τί εἶναι Μέλος εἰς τὴν παλαιὰν βυζαντινὴν σημειογραφίαν καὶ πῶς πρέπει νὰ μεταγράφηται.

Προεβλήθησαν εἰκόνες τινὲς ἀποδεικτικαὶ τοῦ προκειμένου καὶ παραδείγματα ἐκ δύο προσφάτων μελετῶν μου: I Manoscritti e la Tradizione musicale Bizantino-sinaitica. Appendice: II Manoscritto musicale Sinai 1477 (Θεολογία, Τόμος ΜΓ', τεύχη 1-2, Ἀθήναι 1972) καὶ I Sistemi Alfabeticci per scrivere la Musica Bizantina nel periodo 1790-1850 (Κληρονομία, Τόμος 4ος, τεύχος Β', Θεσσαλονίκη 1972).

Ἡ ἐπακολούθησασα συζήτησις ἐβοήθησεν εἰς τὴν διευκρίνισιν ὠρισμένων παρομοιωμάτων θεμάτων. Διὰ τὴν διευκρίνισιν αὐτὴν ἐχρειάσθη νὰ προσαχθοῦν μαρτυρία, αἱ ὁποῖαι περιείχοντο εἰς τὰ δύο μὴ ἀναγνώσθεντα Μέρη τῆς Ἀνακοινώσεως. Βασικῶς ἐπολεμήθη (Milos Velimirovic) ὅτι αἱ περὶ τοῦ Μέλους ἀποδείξεις ἀνήκουν εἰς τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδον καὶ ὅτι κυρία πηγὴ εἶναι ὁ Χρῦσανθος μὲ τὸ Μέγα Θεωρητικόν του (Τεργέστη, 1832) καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ συναγάγωμεν ἀναδρομικῶς ὅτι αἱ ἀποδείξεις αὐταὶ ἀπηχοῦν τὴν πραγματικότητα τῶν αἰῶνων 12ου-15ου διὰ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν. Προσέχθησαν ὅμως μαρτυρία, ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅτι ὁ Χρῦσανθος ἐγίνωσκε τὴν πρὸ αὐτοῦ παράδοσιν ἐπισταμένως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι περὶ τοῦ πράγματος ὁμιλοῦν σαφῶς ὁ Γαβριὴλ Ἱερομόναχος (16ος αἰὼν), ὁ Ἰωάννης Πλουσιοδηγὸς (τέλη 15ου αἰῶνος), ὁ Μανουὴλ Χρυσάφης (μέσα 15ου αἰῶνος), ὁ ὁποῖος μάλιστα μαρτυρεῖ διὰ μίαν στερεὰν καὶ ὁμοίομορφον παράδοσιν δύο τοῦλάχιστον πρὸ αὐτοῦ αἰῶνων.

Ἐλέχθη ἤδη ὅτι ἡ Ἀνακοίνωσις αὐτὴ ἐστάθη ἀφορμὴ συγκλήσεως «Παρασυνάξεως». Κατ' αὐτὴν συνεζήτηθη τὸ θέμα: «Ἐζήγησις» (=Μέλος) τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς σημειογραφίας. Εἰς σχετικὴν κατωτέρω παράγραφον διαλαμβάνουσιν περὶ τῆς «Παρασυνάξεως» ταύτης θὰ λεχθοῦν καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἠγέρθησαν ἐκ τῆς Ἀνακοινώσεως τοῦ γράφοντος εἰς τὸ Συνέδριον. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς τὸ ἐπακολουθησάν διάλειμμα ὁ Πρόεδρος καθηγητῆς Husmann εἶπε: «Εἰς αὐτὸ τὸ Συνέδριον ἕτερος εἶναι ἐναντίον ἑτέρου· ὁ καθηγητῆς Strunk καὶ ὁ Christian Thodberg ἐναντίον ἐμοῦ· καὶ ὁ κ. Στάθης ἐναντίον ὅλων μας».

Ἡ Ἀνακοίνωσις τῆς Nanna Schiödt ἀνεβλήθη, τῇ προτάσει της, διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἀφοῦ ἤδη εἶχεν ἀποφασισθῆ νὰ ἀναγνωσθοῦν τὴν ἐπαύριον αἱ ἐξ τελευταῖαι εἰς τὸ Πρόγραμμα Ἀνακοινώσεως.

Christian Thodberg. «Συμβολαὶ εἰς τὴν συζήτησιν περὶ τῆς τονικότητος τοῦ Ψαλτικοῦ». Ὁ Christian Thodberg, Δανὸς καὶ μαθητῆς τοῦ Carsten Höeg, εἶναι ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν λεγομένων «ἐσφαλμένων μαρτυριῶν» (wrong signatures) ἤχθη εἰς τὴν διακρίβωσιν τοῦ φαινομένου τῆς μεταθέσεως κατὰ παραχορδὴν τοῦ Βυζαντινοῦ μέλους καὶ εἰς τὴν διαπίστωσιν τῶν ἠλλοιωμένων διαστημάτων. Τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης αὐτοῦ καὶ τοῦ Jørgen Raasted ἐπ' αὐτοῦ τοῦ φαινομένου καὶ ἡ σπουδαιότης αὐτῶν διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς μέχρι τοῦδε θεωρίας ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ γνωρίζει μόνον τὸ διατονικὸν γένος, ἐστάθησαν ἱκανὰ νὰ χαρακτηρισθοῦν οἱ ἀνωτέρω δύο ἐρευνηταὶ ὡς «αιρετικοὶ» ἐντὸς τῆς χορείας τῶν Βυζαντινομουσικολόγων. Ἡ παρούσα Ἀνακοίνωσις τοῦ Thodberg, βασιζομένη εἰς τὰς εἰς ἄλλα δημοσιεύματα ἐκτεθειμένας παρατηρήσεις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος τῶν «ἐσφαλμένων μαρτυριῶν», ἦτο μίᾳ ἀναρετικῇ τῶν πορισμάτων τοῦ καθηγητοῦ Husmann, ὡς αὐτὰ ἐκτίθενται εἰς πρόσφατα δημοσιεύματά του. Ὅπου εὐρίσκονται διπλαῖ μαρτυρία, ὁ καθηγητῆς Husmann διδάσκει νὰ τὰς ἐκλαμβάνωμεν τὰς μὲν ὡς στιχηρικὰς τὰς δὲ ὡς ψαλτικὰς (διὰ τὴν καλοφωνικὴν παράδοσιν). Ὁ Thodberg, ὅμως, λαμβάνων παραδείγματα ἐκ τοῦ προοιμίου τοῦ κονταίου: «Ὁ μήτραν παρθενικήν», ἔδειξε τὴν διαφωνίαν εἰς τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν διαστημάτων, ὅταν ληφθοῦν ὡς βάσεις καὶ αἱ δύο διπλαῖ μαρτυρία αἱ διαφέρουσαι κατὰ διάστημα μιᾶς δευτέρας (δηλ. ἡ μίᾳ νὰ εἶναι D καὶ ἡ ἄλλῃ C (Πα καὶ Νη). Πρέπει ἐπομένως νὰ ἀλλοιώσωμεν ἀναλόγως τὰ διαστήματα τῶν τετραχόρδων, τὰ ὁποῖα θὰ σχηματίσωμεν, λαμβάνοντες ὡς βάσιν τὴν «ἐσφαλμένην μαρτυρίαν» διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὸ ἄκουσμα τῆς κλίμακος τῆς ἄλλης, τῆς κανονικῆς μαρτυρίας.

Ὁ καθηγητῆς Husmann, λαμβάνων τὸν λόγον, ἐπανεξήτασε τὰ δειχθέντα ὑπὸ τοῦ Thodberg παραδείγματα καὶ διὰ μακρῶν — ὡς μὴ ὄφειλεν, ἴσως — ὑπεστήριξε καὶ πάλιν τὴν θεωρίαν του, χωρὶς νὰ πείσῃ ἀπαλύτως.

Michel Huglo. «Σύγκρισις τῆς τροπικῆς (ἐκ τῶν ὀκτώ τρόπων-ἤχων) ὀρολογίας εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν». Ἡ Ἀνακοίνωσις αὐτὴ ἦτο περισσότερον φιλολογική. Ὁ ὁμιλητὴς ἐξήτασε τὴν ἀντιστοιχίαν, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ὄρων τοῦ Γρηγοριανοῦ Μέλους καὶ τῆς Βυζαντινῆς Ὀκτωήχου, δηλαδὴ τὰς λέξεις: ἤ χ ο ς κ ὕ ρ ι ο ς καὶ ἤ χ ο ς π λ ᾶ γ ι ο ς. Παρατήρησεν ὅτι εἰς τὸν βυζαντινὸν: ἤ χ ο ν ἀντιστοιχεῖ ὁ λατινικός: t o n u s. Ἀκολούθως ἐξήτησε ν' ἀνεύρη τὴν πρώτην ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως: α ὕ θ ε ν τ ι κ ὸ ς καὶ τῆς λέξεως: κ ὕ ρ ι ο ς. Κατέληξε λέγων, ὅτι ἡ πλήρης λατινικὴ ὀρολογία εἶναι δημιουργήμα τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ 8ου αἰῶνος, τῆς ἐποχῆς δηλαδὴ τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἡ ἐπακολούθησασα συζήτησις — καὶ μὲ συμμετοχὴν ἄλλων, ἐξ ἄλλων σειρῶν, Συνέδρων, ἐνδιαφερομένων διὰ τὸ Γρηγοριανὸν Μέλος — περιστράφη εἰς φιλολογικὰς πηγὰς, ἔλαβε μάρκος — ἀνωφελῶς — καὶ ἔκλεισε μὲ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Oliver Strunk, σχετικῶς μὲ τὰ ἐνηχήματα τῶν ἤχων, εἰς μίαν προσπάθειαν ἐξηγήσεως τῆς σημασίας τῶν λέξεων: κ ὕ ρ ι ο ς — α ὕ θ ε ν τ ι κ ὸ ς.

Kenneth Levy. «Ὁ Τρισάγιος Ὑμνος εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ εἰς τὴν Δύσιν». Ὁ ὁμιλητὴς ἐξήτησε συγκριτικῶς τέσσαρα παραδείγματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν ἀφεῶρα ἐν «Ἄγιος ὁ Θεός» τοῦ Γρηγοριανοῦ Μέλους καὶ τὰ τρία ἄλλα τὸ «Ἄγιος ὁ Θεός» τῶν Βυζαντινῶν: τὸ α', «Ἄγιος ὁ Θεός, τῶν ψαλτῶν διὰ τὸν Ἀπόστολον· τὸ β', «Ἄγιος ὁ Θεός, τῶν ἱερέων (τοῦ Βήματος) καὶ τὸ γ', τὸ ἱερατικὸν «Ἄγιος ὁ Θεός, τοῦ Ἐπιταφίου. Τὰ χειρόγραφα ἐκ τῶν ὁποίων προσήγαγε τὰ παραδείγματα εἶναι τοῦ 12ου, 13ου καὶ 14ου αἰῶνος. Συγκρίνων τὰς τέσσαρας αὐτὰς μελωδίας ὁ καθηγητὴς Levy εὑρεν — ὡς ἐφαίνετο — μίαν ἀντιστοιχίαν χαρακτηριστικὴν εἰς τὴν κίνησιν τῆς μελωδίας καὶ εἰς τὰς τέσσαρας συνθέσεις. Κατέληξε δὲ συμπεραίνων, ὅτι ἡ βυζαντινὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ Μέλους εἶναι ἐμφανὴς εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, ἐφ' ὅσον τὸ ἴδιον τὸ κείμενον «Ἄγιος ὁ Θεός, διεσώθη εἰς τὸ Γρηγοριανὸν Μέλος, γεγραμμένον ὅμως μὲ λατινικοὺς χαρακτῆρας, δηλαδὴ, *Aghios o Theos*.

Ἡ βραχεῖα συζήτησις ἐπὶ τῆς Ἀνακοίνωσεως ταύτης εὔρε τὸς Συνέδρους συμφώνους εἰς τὴν διαπίστωσιν αὐτῆν, τὴν ὅπου καλαιότερον πρῶτος κατέδειξεν ὁ Egon Wellesz διὰ τοῦ βιβλίου του: Ἀνατολικά στοιχεῖα εἰς τὸ Δυτικὸν Μέλος.

Μὲ τὴν Ἀνακοίνωσιν τοῦ Kenneth Levy ἐτελείωσαν αἱ ἐργασίαι τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς Συνάξεως. Αἱ ἄλλαι Ἀνακοινώσεις ἐγένοντο τὴν ἄλλην ἡμέραν τὸ πρωί.

* * *

Nanna Schiödt. «Μία μέθοδος καταρτισμοῦ Πινάκων τῶν μουσικῶν ἀρκετικῶν (Initia) τῶν βυζαντινῶν ὕμνων». Ἡ Nanna Schiödt ἀπὸ ἐτῶν ἐργάζεται ἐπὶ τῶν μουσικῶν θέσεων (Formules), αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν τροπαρίων τοῦ παλαιοῦ, Στιχηραρίου, χρησιμοποιούσαις τὴν ἀνάλυσιν καὶ κατάταξιν αὐτῶν τῶν θέσεων τὸν ἠλεκτρονικὸν ἐγκέφαλον (Computer). Ἦδη συνετελέσθη διεξοδικὴ ἐργασία ἐπὶ τῶν 35 δογματικῶν στιχηρῶν τῶν 8 ἤχων. Ὁ γράφων, κατὰ τὰς σπουδὰς του εἰς Κοπεγχάγην, ἐχρησιμοποίησε τὸν Computer διὰ νὰ συγκρίνη τὰς «θέσεις» τοῦ στιχηροῦ: «Τὸν ἥλιον κρύψαντα» τοῦ Γερμανοῦ Ν. Πατρῶν μὲ τὰς θέσεις τῶν 35 αὐτῶν δογματικῶν στιχηρῶν. Ἡ γενομένη ἐργασία ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν «θέσεων» ὠδήγησεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ καταρτισμοῦ Πινάκων, περιεχόντων τὰς ἀρκετικὰς θέσεις ἐκάστης συνθέσεως, οὕτως ὥστε νὰ δυνάμεθα ν' ἀναγνωρίζωμεν τὰς συνθέσεις, ταυτίζωμεν τὰς ὁμοιότητας καὶ συγκρίνωμεν τὰς συνθέσεις εὐκολώτερον. Διὰ τὰ ἀρκετικὰ τῶν Βυζαντινῶν Ὑμνων ἔχομεν τὸ χρησιμώτατον ἔργον τῆς Henrica Follieri: Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae. Διὰ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν ὅμως χρησιμώτατα εἶναι τὰ μουσικὰ ἀρκετικὰ ἐκάστου ὕμνου. Ἐξητάσθη, λοιπόν,

ποῖα σημάδια (10-12) ἀποτελοῦν τὴν «ἀρκτικήν θέσιν» τὴν χαρακτηρίζουσαν ἐκάστην σύνθεσιν. Ἀκολούθως ἡ ὁμιλήτρια ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ δοθοῦν πέντε Πίνακες μουσικῶν ἀρκτικῶν: 1. Πίναξ διαστημάτων, ἐφ' ὧν τῶν ἤχων. 2. Πίναξ διαστημάτων κατ' ἤχον. 3. Πίναξ σημαδίων, ἐφ' ὧν τῶν ἤχων κατ' ἀλφαβητικὴν σειρᾶν. 4. Πίναξ σημαδίων κατ' ἤχον καὶ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρᾶν, καὶ 5. Πίναξ ποιητικῶν ἀρκτικῶν μετὰ μουσικῆς κατ' ἀλφαβητικὴν σειρᾶν.

Κατὰ τὴν συζήτησιν ἐξητάσθη ἡ δυνατότης τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ἐγκεφάλου νὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὸ ἔργον αὐτό. Ἐξ ὧν αὐτῶν, τῶν δυναμένων νὰ συντελεσθοῦν διὰ τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ἐγκεφάλου Πινάκων, πολὺ χρήσιμος φαίνεται ὁ τελευταῖος μόνον, ὁ ὁποῖος ὅμως δύναται νὰ καταρτισθῇ κάλλιστα καὶ ἄνευ τοῦ Computer.

Danica Petrovic. «Μία ἄποψις διὰ τὴν σλαβωνικὴν Ὀκτώηχον εἰς τέσσερα μουσικὰ χειρόγραφα τοῦ Χιλανδαρίου (Σερβικῆς Μονῆς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος)». Ἡ νεαρὰ ὁμιλήτρια ἀνέφερεν ὅτι τέσσερα μουσικὰ χειρόγραφα τῆς Μονῆς Χιλανδαρίου (τὰ 309, 311 τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τὰ 310, 596 τοῦ 19ου αἰῶνος) γεγραμμένα εἰς σλαβωνικὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν, εἶναι τὰ ἀρχαιότερα γνωστὰ χειρόγραφα περιέχοντα τὴν Ὀκτώηχον εἰς τὰς νοτίους σλαβωνικὰς Χώρας. Λαμβάνουσα τοὺς δύο πρώτους στίχους τοῦ 140οῦ Ψαλμοῦ (Κύριε ἐκέκραξα — Κατεβυθῆτω) εἰς τοὺς δικτῶ ἤχους καὶ συγκρίνουσα αὐτοὺς μετὰ τοὺς αὐτοὺς στίχους τῶν ἐκδοσθέντων μουσικῶν βιβλίων Ἑλλάδος, Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, ἡ ὁμιλήτρια ὠδηγήθη εἰς μίαν σειρᾶν συμπερασμάτων. Ἡ κατακλείς ἦτο: «Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ μελωδία ἀπὸ χειρογράφων τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος ἐχρησίμευσαν ὡς βᾶσις διὰ τὴν προσαρμογὴν τῶν μελωδιῶν τῆς Ὀκτώηχου εἰς τὰ τέσσερα χιλανδαρινὰ χειρόγραφα τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος».

Milos Velimirovic. «Τὰ Ἑλληνικὰ μουσικὰ κομμάτια εἰς τὰ Χειρόγραφα Βυζαντινῆς Μουσικῆς». Ὁ ὁμιλητὴς εἰσαγωγικῶς ἀνεφέρθη εἰς τὴν παράδοσιν, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ μετὰ τῶν Βουλγάρων ὅτι ὁ Ἰωάννης Κουκουζέλης ἔγραψεν ἕνα Πολυέλεον τιτλοφορούμενον: «Ἡ Βουλγάρα». Ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὅμως, ὡς εἶπεν, ἐξέτασις χειρογράφων τινῶν τοῦ 14-15 αἰῶνος τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Ἀθηνῶν ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ἐνὸς ἀριθμοῦ συνθέσεων καλουμένων «Βουλγαρικῶν» (μέλος), ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν ἀπόδοσιν αὐτῶν τῶν μελῶν εἰς τὸν Ἰωάννην Κουκουζέλην. Τὰ «βουλγαρικὰ» αὐτὰ μέλη, στίχοι τινὲς ὡς: «Κληρονομίαν Ἰσραὴλ λαῶ αὐτοῦ — Τὸν Σιών βασιλέα τῶν Ἀμοραίων—Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν καὶ γενεάν», ἀφοροῦν τὸν Πολυέλεον: «Δούλοι, Κύριον» (Ψαλμὸς 142). Μαζὶ μετὰ αὐτοὺς τοὺς στίχους ἐξητάσθησαν καὶ Κρατήματά τινα ἢ Νενανίσματα ἐκ καλοφωνικῶν στίχων τοῦ Πολυελέου. Ἐκ κώδικος δὲ τοῦ Κουτλουμουσίου (399, φ. 90β) προσήχθη ἕν μικρὸν τμήμα κρατήματος φέρον τὸν τίτλον «Βουλγαρίτσα». Εἰς τὴν ἐξέτασιν ὧν αὐτῶν τῶν παραδειγματικῶν κατεδείχθη μίᾳ ἀντιστοιχία εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν κίνησιν τῆς μελωδίας. (Τὸ φαινόμενον ὅμως αὐτὸ εἶναι κοινὸν εἰς παραλλήλους στίχους τῶν Πολυελέων). Εἰς τὸ τέλος ὁ ὁμιλητὴς ἀπηυθύνθη εἰς τὸν γράφοντα παρακλιῶν νὰ παρατηρήσῃ ἢ προσθέσῃ τι ἐκ τῆς πείρας του, τὴν ὁποίαν οὗτος ἀπέκτησε κατὰ τὴν καταλογογράφησιν τῶν μουσικῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ὡς συμβολή, ἐκ μέρους μου, παρετηρήθη ὅτι γνωρίζω αὐτοὺς τοὺς στίχους μετὰ τὸν χαρακτηρισμὸν: «Βουλγαρικῶν» καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἀπατάμαι, συνήντησα καὶ ἄλλους, ἀλλὰ δὲν συνήντησα οὐδαμοῦ ἕνα ὀλόκληρον Πολυέλεον χαρακτηριζόμενον «βουλγαρικῶν». Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν τῶν μελῶν εἰς τὸν Κουκουζέλην, εἶπα ὅτι συνήντησα καὶ κατέγραψα τουλάχιστον τέσσαρας περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ στίχος: «Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου», ὁ ὁποῖος κυρίως καλεῖται: «Ἡ Βουλγάρα» καὶ ὑπάρχει ἐκδοσμένος εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον (βλ. Ἱεροψάλτου Ἐγκόλπιον, β' ἐκδοσις ὑπὸ Δ. Ἰωάννου Πρωτοψάλτου,

Β' τόμος (Κων/λις, 1894), σ. 13: 'Αρχή τῶν Πολυελέων' Ἰωάννου Κουκουζέλη, ὁ καλούμενος «Βουλγάρα», ἤχος α', Πα. Οἱ στίχοι: *Κύριε, τὸ ὄνομά σου — Καὶ τὸ μνημόσυνόν σου* κ.λ.π.), φέρει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν: «Ἡ Βουλγάρα' ποίημα κῦρ Ἰωάννου Γλυκῆως τοῦ Πρωτοφάλτου· ἄλλοι δὲ λέγουσι τοῦ κῦρ Ἰωάννου μαίστορος τοῦ Κουκουζέλη». Αἱ περιπτώσεις αὐταὶ εὐρίσκονται εἰς χειρόγραφα τοῦ ΙΕ'-ΙΖ' αἰῶνος. Ἐπεσχέθην, ἐν τέλει, ν' ἀποστείλω εἰς αὐτὸν τὰς ἀκριβεῖς ἐν προκειμένῳ παραπομπάς.

Dimitri Gonomos. «Λειτουργικὸν Μέλος κατὰ τὸν 14ον-15ον αἰῶνα». Ἐποθέτω ὅτι ἡ Ἀνακοίνωσις αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ καταστάλαγμα τῆς ἐρεύνης, ὡς αὕτη ἐκτενῶς ἐξετέθη εἰς τὴν διδακτορικὴν διατριβὴν τοῦ ὁμιλητοῦ. Ἐβασίσθη εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Μανουὴλ Δούκα Χρυσάφης, «Περὶ τῶν ἐνθεωρουμένων τῇ Ὑαλτικῇ Τέχνῃ καὶ ὧν κακῶς φρονοῦσι τινες περὶ αὐτῶν», ἐκ τῆς ὁποίας ἠντλησε τὰς πληροφορίας τὰς σχετικὰς μετὰ τὴν σταθερότητα τῆς παραδόσεως τῶν πρὸ τοῦ Μανουὴλ Χρυσάφης Διδασκάλων. Ἀνεφέρθη δι' ὀλίγων — πάντοτε εἰς τὸν Χρυσάφην βασιζόμενος — εἰς τὴν σταθεροποίησιν τῶν διαφόρων μορφῶν συνθέσεως· «...ἄλλη γὰρ ὁδὸς καὶ μεταχειρίσεις στιχηροῦ καὶ ἄλλη κατασκευατικῆ καὶ ἑτέρα κρατήματος· ἄλλη χερουβικοῦ καὶ ἄλλη ἀλληλουϊαρίου καὶ ἄλλη μεγαλυαρίου καὶ ἑτέρα τῶν Οἰκῶν», καὶ εἰς τὴν κατὰ Παραλλαγὴν καὶ κατὰ Μέλος ἐκμάθησιν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Ἡ ὅλη μεταχειρίσις τοῦ θέματος ὑπῆρξε σαφής. Κατὰ τὸν 14ον-15ον αἰῶνα τὸ Λειτουργικὸν (Βυζαντινὸν) Μέλος ἦτο σαφῶς καθωρισμένον.

Ὁ γράφων, ἀναφερόμενος εἰς τὸν Μανουὴλ Χρυσάφην, παρετήρησεν ὅτι ὁ Χρυσάφης εἶναι μίᾳ μαρτυρία περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς Μελοποιίας· (κατὰ τὴν ἰδικήν μου Ἀνακοίνωσιν ἠρωτήθη: Πότε ἔχομεν τὸν διαχωρισμὸν μεταξὺ Στιχηραρίου καὶ Βιρμολογίου;) καὶ ὅτι ἡ παράδοσις παίζει σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς σημειογραφίας, ὅπου, ἐπὶ παραδείγματος, ἡ φθορὰ τοῦ τετάρτου ἤχου «οὐ τίθεται, ἀλλ' ἀπὸ μέλους γενόμενον», ὡς ἀναφέρει ὁ Χρυσάφης.

Michael Adamis. «Ἐν Κύριε (ἐλέησον) διὰ τὴν «Missa Graecorum» τοῦ Ὀμπρεχτ καὶ ἐν πολυφωνικὸν «Αἰνεῖτε» εἰς ἐν χειρόγραφον τοῦ 15ου αἰῶνος». Ὁ τίτλος, τελικῶς, τῆς Ἀνακοινώσεώς του ἐδόθη ὡς ἀκολουθῶς: «An example of Polyphony in Byzantine Music of the late Middle ages» δηλαδή, «Ἐν παράδειγμα πολυφωνίας εἰς τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν τοῦ ὀψίμου Μεσαίωνος». Ὁ ὁμιλητὴς ἀνέφερεν ὅτι εἰς τὰ Χειρόγραφα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Ἀθηνῶν ἀριθμ. 2.401, φ. 328r καὶ 904, φ. 241v τοῦ 15ου αἰῶνος περιέχεται ἐν κοινωρικόν: «Αἰνεῖτε» τοῦ Μανουὴλ Γαζῆ, τὸ ὅποιον εἶναι γεγραμμένον εἰς διφωνίαν. Περιέχεται ἀκόμη καὶ ἐν «Κύριε ἐλέησον — Χριστὲ ἐλέησον» γεγραμμένον μᾶλλον ἐξ ἐπιδράσεως τῆς δυτικῆς πολυφωνικῆς μουσικῆς. Προεβλήθησαν αἱ διαφάνειαι τῶν σελίδων μετὰ αὐτὰς τὰς συνθέσεις καὶ ἐξετέθησαν τὰ πορίσματα τῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τῆς σημειογραφίας αὐτῶν. Ὁ ὁμιλητὴς διέλαβε καὶ περὶ τοῦ χρόνου ἀκμῆς τοῦ Μανουὴλ Γαζῆ, χρονολογῶν αὐτὸν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 14ου καὶ τὸ α' ἡμισυ τοῦ 15ου αἰῶνος. Εἰς τὸ τέλος, ἀπὸ μαγνητοφωνικῆς ταινίας, ἠκούσθη μία ἐκτέλεσις τοῦ διφώνου κοινωρικοῦ «Αἰνεῖτε», διὰ τὴν ἐμπόησιν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀκούεται δυτικὴ δίφωνος σύνθεσις.

Κατὰ τὴν συζήτησιν ἐδόθη εἰς τὸν γράφοντα ὁ λόγος ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τῆς Συνεδριάσεως Jørgen Raasted, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε ὅτι κατέχω καὶ ἄλλα παραδείγματα «Διπλοῦ Μέλους». Οὕτως εἰς τοὺς Συνέδρους ἐκυκλοφορήθησαν αἱ φωτογραφίαι καὶ αἱ ἰδιοχειροὶ ἀντιγραφαὶ τοιούτων μελῶν ἐκ κωδικῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, διότι δὲν ἦτο δυνατὴ εἰς τὰ μηχανήματα προβολῆς ἡ φωτεινὴ ἀναπαραγωγὴ αὐτῶν. Ἐν κοινωρικόν παρόμοιον πρὸς τὸ τοῦ Μανουὴλ Γαζῆ, εἰς κώδικα τῆς Μονῆς Δοχειαρίου (κώδιξ 315/11 φ. 66v), φέρει τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον: «Διπλοῦν Μέλος κατὰ τὴν τῶν Λατίνων Ὑαλτικῆν». Τὸ ἄλλο, εἰς τὸν ἴδιον κώδικα, ἀφορᾷ τὸ κοινωρικόν: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα» καὶ ἀποδίδεται εἰς τὸν

Ἰωάννην Πλουσιαδηνόν. Ἐγένετο λόγος καὶ περὶ τριῶν ἄλλων ἀκόμη τοιούτων περιπτώσεων. Τὸ συμπέρασμα ἦτο ὅτι τὰ μέλη αὐτὰ συνετέθησαν κατ' ἐπίδρασιν τῆς δυτικῆς πολυφωνίας καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων δυτικίζόντων ἢ καθαρῶς φιλοπατικῶν, μὲ γνῶσιν ὅπωςδῆποτε τῆς μουσικῆς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Βεβαίως αἱ περιπτώσεις αὐταὶ εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσαι ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων, χρῆζουσι δὲ εὐρυτέρας μελέτης.

Ὁ καθηγητὴς Husmann ἀρχικῶς διετύπωσε τὴν παράκλησιν νὰ παραδώσω τὰς φωτογραφίας αὐτὰς καὶ τὰς παρατηρήσεις μου διὰ νὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὸν Τόμον τῶν Πραγμαμένων. Ἐκρίθη, ὅμως, ὀρθότερον νὰ μὴ ἀποσταλοῦν ἀλλὰ νὰ γίνουσι ἀντικείμενον ἐδικῆς μελέτης μου, ἣ ὅποια — ἄς ἀναγγελοῦν ἐδῶ — εἶναι σχεδὸν ἐτοιμὴ καὶ θὰ δημοσιευθῇ ἐν καιρῷ.

Mark Dragoumis. «Ἡ Μέθοδος τοῦ Χουρμουζίου (Χαρτοφύλακος) εἰς τὴν μεταγραφὴν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ «Συντόμου» Εἰρμολογίου τοῦ Πέτρου τοῦ Βυζαντίου». Ὁ ὁμιλητὴς δὲν διέτριψε πολὺ εἰς εἰσαγωγικὰ θέματα, ἀλλ' ἀφοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Χουρμούσιος Χαρτοφύλαξ (ἀπέθανε τὸ 1848) ἦτο μαθητὴς τοῦ Χρυσάνθου (αὐτὸ δὲν εὐσταθεῖ, διότι ὁ Χουρμούσιος συμπληρώνει τὴν τριανδρίαν τῶν μεταρρυθμιστῶν κατὰ τὸ 1814-1815: Γρηγόριος—Χρυσάνθος καὶ Χουρμούσιος) καὶ ὅτι ἀφίερωσεν ἐν μέγα μέρος τῆς ζωῆς του εἰς τὴν μεταγραφὴν τῶν παλαιῶν μελῶν, ἀνέφερεν ὅτι διὰ τὴν παροῦσαν μελέτην ἐξητάσθησαν οἱ 69 εἰρμοὶ τοῦ Α' ἤχου τοῦ «Συντόμου» Εἰρμολογίου τοῦ Πέτρου Βυζαντίου εἰς τὴν πρωτότυπον γραφὴν καὶ εἰς τὴν μεταγραφὴν εἰς τὴν Νέαν ἀναλυτικὴν Μέθοδον ὑπὸ τοῦ Χουρμουζίου. Εἰς ἓνα κατάλογον 19 θέσεων εἰς τὴν πρωτότυπον γραφὴν τοῦ Πέτρου Βυζαντίου καὶ ἀντιστοίχως εἰς τὴν εἰς τὸ πεντάγραμμον ὑπὸ τοῦ ὁμιλητοῦ μετενεχθεῖσαν ἀναλυτικὴν μεταγραφὴν τοῦ Χουρμουζίου, ὁ Μάρκος Δραγούμης ἐξέθεσε τὸν τρόπον τῆς μεταγραφῆς τοῦ Χουρμουζίου. Ἐδήλωσε δέ, ἐν τέλει, ὅτι ἡ σπουδὴ αὐτὴ εἶναι μία προσπάθεια κατανοήσεως τοῦ ἔργου τῶν μεταγραφῶν ἀπὸ τῆς Πλκλιᾶς εἰς τὴν Νέαν ἀναλυτικὴν βυζαντινὴν σημειογραφίαν.

Δὲν ἐγένετο μεγάλη συζήτησις ἐπὶ τῆς Ἀνακοινώσεως. Ὁ Oliver Strunk ἐζήτησε τὴν πληροφορίαν, ἀπὸ ποῖον βιβλίον τοῦ Tillyard ἦτο εἰλημμένη ὑπὸ τοῦ ὁμιλητοῦ μία μεταγραφὴ, τὴν ὁποίαν ἔδειξε, τοῦ εἰρμοῦ: «Σοῦ ἡ τροπαιοῦχος δεξιᾶ».

Μὲ τὴν Ἀνακοίνωσιν τοῦ Μάρκου Δραγούμη ἐκλείσεν ὁ κύκλος τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων ἄρα καὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνάξεως τῶν Βυζαντινομουσικολόγων εἰς τὸ 11ον Διεθνὲς Συνέδριον Μουσικολογίας. Ὁ Πρόεδρος, καθηγητὴς Heinrich Husmann, συνεχάρη τοὺς Συνέδρους διὰ τὴν ἐπιτυχῆ συμβολὴν των εἰς τὸ Συνέδριον καὶ ἠὲ χάρισται αὐτοὺς διὰ τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπέφυλαξαν ὡς Πρόεδρον τῆς Συνεδριάσεως. Ἐρρίφθη ἡ ἰδέα τῆς συναντήσεως, εἰς προσεχῆς Συνέδριον, τῶν Μουσικολόγων διὰ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν καὶ τὸ Γρηγοριανὸν Μέλος, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι πολλὰ θὰ προκύψουσι τὰ ὀφέλη. Ἐκ μέρους τῶν Συνέδρων ὁ καθηγητὴς Oliver Strunk ἠὲ χάρισται καὶ συνεχάρη τὸν καθηγητὴν Heinrich Husmann διὰ τὴν εὐγενῆ καὶ ἐπιτυχῆ καθοδήγησιν τῶν Συνεδριάσεων ὑπ' αὐτοῦ ὡς Πρόεδρου.

Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Σύναξιν τῶν Βυζαντινομουσικολόγων παρετηρήθη ὅτι ὑπάρχουσι δύο πόλοι ἐνδιαφέροντος εἰς τὴν ἔρευναν: Ἡ βυζαντινὴ περίοδος (10ος-15ος αἰῶν) καὶ ἡ μεταβυζαντινὴ περίοδος (15ος-19ος αἰῶν). Οἱ ἔρευνηται τῆς βυζαντινῆς, ἀποκλειστικῶς, περιόδου δὲν ἔχουσι βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἐξελίξεως τῆς Βυζαντινῆς σημειογραφίας κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδον, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον δὲν συμβαίνει. Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι ἡ κυρία αἰτία διεξαγωγῆς ἀπὸ ἐτῶν ἑνὸς διαλόγου, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ: «Διηλεκτὴς Διάλο-

γος». Ἀκριβῶς, ἡ συζήτηση εἰς τὴν «Παρασύναξιν» μὲ θέμα: «Ἐξήγησις-Ἀνάλυσις» ἐπι-
 τλοφορήθη ὑπὸ τοῦ Jørgen Raasted: «Colloquium perpetuum» δι' αὐτὸν τὸν λόγον.

Γ'.

Ἡ «Παρασύναξις» τῶν Βυζαντινομουσικολόγων κατὰ τὸ Συνέδριον.

Ἀπὸ τῆς 2ας μέχρι τῆς 5ης ὥρας τοῦ ἀπογεύματος τῆς Τρίτης (22 Αὐγούστου) εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ἰνστιτούτου Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, ἔβη καὶ ἡ Γραμματεία τῶν Μνημείων Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ἐπραγματοποιήθη ἡ «Παρασύναξις» τῶν Βυζαντινι-
 σικολόγων, τὴν ὁποίαν ὀργάνωσεν ὁ Γραμματεὺς τῶν «Μνημείων» Dr. Jørgen Raasted. Τὸ πρῶν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Raasted ἔδωκεν εἰς τοὺς Συνέδρους ἐν φωτοτυπημένοι ἀντί-
 γραφον τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος ἔκρινεν ἀπαραίτητα διὰ τὴν συζήτησιν. (A selection of topics for a discussion on problems connected with «exegesis» and «analysis». MMB's office, August 22, 1972). Ἡ «Ἐξήγησις» ἢ ἡ «Ἀνάλυσις», λοιπὸν ἦτο τὸ
 κεντρικὸν θέμα συζητήσεως. Ὁ Raasted ὥρισε τρεῖς βασικὰς ἐρωτήσεις:

1) Εἰς ποίας περιπτώσεις θεωροῦμεν φυσικὸν/πιθανὸν/δυνατὸν/ἀπίθανον/ἀδύνατον
 ὅτι οἱ μεσαιωνικοὶ (=βυζαντινοὶ) ψάλται ἔψαλλον τὰς «μαύρας μελωδίας» (δηλ. τὰς με-
 λωδίας τῶν μαζῶν σημαδιῶν, δεδομένου ὅτι ἔχομεν καὶ ἐρυθρὰ σημάδια):

- α. ἀκριβῶς ὡς αὐταὶ ἐδεικνύοντο ὑπὸ τῶν σημαδιῶν τῶν χειρογράφων,
- β. μόνον μὲ ἐλαφρὰς ἀποκλίσεις ἐξ αὐτῶν (τῶν σημαδιῶν),
- γ. μὲ «ἐξήγησιν» τῶν: I. Ὑποστάσεων καὶ II. τῶν «Θέσεων»;

2) Τί σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἐλέγχωμεν καὶ χρονολογοῦμεν τυχὸν ἀλλαγὰς εἰς τὰς
 συνηθείας τοῦ ψάλειν πρὸ τοῦ Χρυσάνθου;

3) Τί μᾶς χρειάζεται διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς ἓν εἶδος ἑνὸς «Γόμου Ἐνώσεως»;

Εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτὴν τοῦ Raasted ἀνταπεκρίθησαν οἱ ἐξῆς Σύεδροι:
 Kenneth Levy, Milos Velimirovic, Mark Dragoumis, Michael Adamis, Dimitri Co-
 nomos, Danica Petrovic, Gudrum Engberg (μὴ Σύεδρος, ἀσχολουμένη μὲ τὴν σειράν:
 Lectionaria-Prophetologion τῶν MMB), καὶ Gregory Stathis. Ἡ παρουσία τοῦ γρά-
 φοντος ἦτο ἀπαραίτητος (διὸ καὶ παρεκλήθη ἰδιαιτέρως), διότι τὰ σχετικὰ μὲ τὴν «ἐξή-
 γησιν» ἢ «ἀνάλυσιν» τῆς Παλαιᾶς βυζαντινῆς σημειογραφίας προβλήματα ἐξετάζονται
 μόνον ὑπὸ τοῦ Σίμωνος Καρᾶ καὶ ἐμοῦ καὶ συνεζητήθησαν διεξοδικῶς εἰς τὴν Κοπεγχάγην,
 ὅτε κατὰ τὸ 1969 εἰς εἰδικὸν σεμινάριον παρουσιάσθησαν ὑπ' ἐμοῦ διὰ τῆς ἀναλύσεως
 τῆς μελέτης τοῦ Σ. Καρᾶ: «Ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία καὶ μεταγραφή τῶν βυζαντινῶν μουσικῶν
 χειρογράφων» (Πεπραγμένα Θ' Διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου, Ἀθήναι 1956, Τό-
 μος II, σσ. 140 καὶ ἐξῆς). Ὁ Raasted κατέχει καὶ μαγνητοφωνικὴν ταινίαν τοῦ Σ. Καρᾶ,
 ἀποσταλεῖσαν εἰς αὐτὸν τῇ παρακλήσει του, εἰς τὴν ὁποίαν περιέχονται «ἐξηγήσεις», κατὰ
 τὸν σύνομο ἄντροπον τοῦ Σ. Καρᾶ, εἰς 5-6 τροπάρια περιεχόμενα εἰς τὴν διδακτο-
 ρικὴν διατριβὴν τοῦ Raasted. Ὁ γράφων δὲ καὶ ὁ Σ. Καρᾶς κατέχουσαν μαγνητοφω-
 νικὴν ταινίαν μὲ «ἐξηγήσεις» — ὅ,τι πιστεύει ὡς πραγματικὸν μέλος ὁ J. Raasted, ἐνῶ
 πρόκειται περὶ τῆς μετροφωνίας — εἰς τὰ αὐτὰ τροπάρια, τὴν ὁποίαν κατεγράψαμεν τὸν
 Μάιον τοῦ 1969 εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Raasted (Roskilde, Δανίας), ὁ Raasted, ὁ Fle-
 delius (φίλος Δανός) καὶ ἐγώ. Κατὰ τὴν παρουσίαν «Παρασύναξιν» ἠκούσθη καὶ τοῦ
 Σ. Καρᾶ ὁ λόγος καὶ οὕτω δὲν ἠσθανόμην μονώτατος ἀπέναντι τῶν ἄλλων.

Αἱ συζητήσεις τῆς «Παρασύνδεως» ἐμαγνητοφωνήθησαν καὶ πρόκειται νὰ συνταχθῇ — βάσει τῆς μαγνητοφωνικῆς αὐτῆς μαρτυρίας — ἐν Μνημόνιῳ ὑπὸ τοῦ J. Raasted. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἐκρίθη σκόπιμον ν' ἀντιγραφῇ αὐτὴ ἡ ταινία· τούναντιον, προὔταθη νὰ καταστραφῇ. Ἄγνοῶ τὴν τελικὴν τύχην τῆς. Δὲν θὰ ἐπεθύμουν νὰ προβῶ εἰς λεπτομερῆ παρουσιάσιν τῶν κατὰ τὴν «Παρασύνδεσιν» αὐτὴν Πεπραγμένων πρὸ τῆς κυκλοφορήσεως τοῦ «ἐπισήμου» πῶς Μνημόνιου τοῦ Γιόργκεν Ρῶστέδ.

Συνεζητήθησαν πολλὰ θέματα. Ἐξετάσθησαν οἱ ὅροι: «Παραλλαγή/Μετροφωνία/Μέλος» — «Μαρτυρία ἀπὸ Παραλλαγῆς (-γῶν)/ἀπὸ Μέλους» — «Φθοραὶ» — «Ἐξήγησις/Καλοφωνία/Σύντημις/Ἄργον/Σύντομον/Ἀνάλυσις», οἱ ὅποιοι πάντες περιέχονται καὶ ἐξετάσθησαν εἰς τὴν Ἐνακοίνωσίν μου. Ἠκούσθη δὲ ἡ «σ υ ν τ ὀ μ ο ς ἐξήγησις» τοῦ Καρᾶ ἀπὸ τῆς μαγνητοφωνικῆς ταινίας, διὰ ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον συζητήσεως μαζὶ μετὰ τὰ διαλαμβανόμενα εἰς τὰς σελίδας 44-54 τοῦ βιβλίου τοῦ Ρῶστέδ: «Intonations Formulas and Modal Signatures in Byzantine Musical Manuscripts», Κοπεγχάγη 1965.

Διὰ μακρῶν συνεζητήθη ἡ χρῆσις καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν «Μεγάλων Ὑποστάσεων Χειρονομίας». Προσῆχθησαν ὑπέμοῦ μαρτυρίαι περὶ «λεπτῶν φωνῶν», δηλαδὴ ποικιλίας διαστημάτων (πρβλ. «Τὰ ἡμίση τῶν φωνῶν καὶ τὰ τρίτα» τοῦ Γαβριὴλ Ἱερομονάχου, καὶ «Ὅπου γὰρ οὐ φάλλεται φωνῆς τὸ ἥμισυ ἢ τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον οὐκ ἔστι φθορὰ ἀλλὰ τελεία φωνὴ τελείου ἤχου, εἰ καὶ φθορὰς ἐκάλεσε τὰς τελείας φωνὰς ὁ πάντων ἀμαθέστατος καὶ ἀφρονέστατος...» τοῦ κώδικος ΑΓ. Ε. (Ἐηροποτάμου) 317). Αἱ περιπτώσεις «Ἐξηγήσεων», «Συναθροίσεων τῶν Δεινῶν Θέσεων» καὶ «Σύντημισεων» ἀνελύθησαν λεπτομερέστερον. Ἡ διάκρισις μεταξὺ «Ἀ ρ γ ῆ ς» (ἡ π λ α τ ε ί α ς) καὶ «Σ υ ν τ ὀ μ ο ς» ἐξηγήσεως ἢ ἀναλύσεως τῆς παλαιᾶς παρασημαντικῆς κατέστη ἐμφανῆς. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἄλλων ἐρευνητῶν ἦτο νὰ γίνῃ παραδεκτὸν γενικῶς ὅτι ἡ Παλαιὰ βυζαντινὴ σημειογραφία ἦτο δυνατὸν ν' ἀναγνωσθῇ (ἐν τῇ ἐκτελέσει μιᾶς συνθέσεως) καὶ σ υ ν τ ὀ μ ω ς, ἐκτὸς δηλαδὴ τῆς υποστηριζομένης ὑπὸ τοῦ Σ. Καρᾶ καὶ ἐμοῦ ἀ ρ γ ῆ ς καὶ σ υ ν τ ὀ μ ο ς ἐξηγήσεως. Δὲν ὑπάρχουν ἀντιρρήσεις ἐπ' αὐτοῦ ἀπὸ μέρους μας, ἀλλὰ τὸ «σ υ ν τ ὀ μ ω ς» αὐτῶν πρέπει νὰ ἐνοηθῇ ὡς διάφορον τῆς Μετροφωνίας. Τὸ ἐνδιαφέρον ἐμοῦ ἦτο νὰ γίνῃ παραδεκτὸν ὅτι ἡ Παλαιὰ βυζαντινὴ σημειογραφία ἐψάλλετο καὶ ἀ ρ γ ῶ ς, πρᾶγμα τὸ ὅποιον προβληματίζει τοὺς ἐρευνητάς, κατόπιν μάλιστα τῶν ἐκτεθεισῶν μαρτυριῶν περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς ἐξελλίξεως τῆς σημειογραφίας κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδον.

Περατοῦντες τὴν «Παρασύνδεσιν» ὡμολογήσαμεν πάντες ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη διαφοφαὶ καὶ ὑπάρχει ἄρα θέμα περαιτέρω συζητήσεων. Ὅ...«Τόμος Ἐνώσεως» τοῦ Raasted δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ κατὰ τὴν «Παρασύνδεσιν» αὐτὴν. Τὸ βασικώτατον, ὅμως εἶναι ὅτι ἐξεδηλώθη ἡ διαπίστωσις ὅτι πρέπει νὰ μελετηθῇ ἡ ἐξέλιξις τῆς Βυζαντινῆς σημειογραφίας κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδον. Τέλος πάντων, πρέπει πλέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ 1453 δὲν εἶναι ἐν οὐρανοῦσφι τεῖχος, τὸ ὅποιον ἀπέκοψε τὸν μεταβυζαντινὸν ἑλληνισμόν ἀπὸ τὰς καταβολὰς καὶ τὰς παραδόσεις τῆς βυζαντινῆς μεγαλοουργίας. Συντελεσθήσαν ἀλλαγαί, κυρίως εἰς τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς Τέχνης· τὰς παραδεχόμεθα. Ἄς τὰς ἐξετάσωμεν ὅμως ἐπιστημονικῶς, διὰ νὰ εἰπώμεν ποῖα εἶναι αὐταὶ καὶ συγκρίνωμεν τὴν σημερινὴν προᾶξιν τῆς Τέχνης μετὰ αὐτάς καὶ μετὰ τὴν πρὶν ἀπὸ αὐτάς παράδοσιν. Μόνον ἡ σπουδὴ τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου (ἡ ὅποια μέχρι τώρα παρεμελήθη θεληματικῶς) ἔμπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν σύνδεσιν συμπερασμάτων περὶ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς κοινῶς ἀποδεκτῶν.

Ἡ διαπίστωσις αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀναμενόμενης πρώτης προσεγγίσεως τῶν Μουσικολόγων καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι συνεχιζόντων τὴν ἀδιάκοπον παράδοσιν, εἴτε Μουσικολόγοι εἶναι αὐτοί, εἴτε μουσικολογοῦντες, εἴτε ἄλλοι ἐκ

ποιμαντικῆς ἢ ἄλλης ἀνάγκης ὑπερασπιζόμενοι τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν. "Ἐν δὲ διὰ τὸν ἱστορικὸν ἢ τὸν ἀλλόφωνον καὶ ἀλλόδοξον ἐρευνητὴν ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ εἶναι ἐν λείψανον ἀποκείμενον εἰς τὰς μεμβράνας καὶ τὸν χάρτην τῶν χειρογράφων, διὰ τὸν ὀρθόδοξον Ἕλληνα, ὅμως, ἢ τοῦλάχιστον διὰ μερικοὺς Ἕλληνας, ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ εἶναι ὁ ἀπόηχος μιᾶς Αὐτοκρατορίας με θεοκρατικὸν χαρακτῆρα, καὶ, ἐν τῇ λατρείᾳ, εἶναι γεῦσις οὐρανῶν καὶ ψυχῶν παραμύθιον.

Ἀθήναι, 10 Ὀκτωβρίου 1972.